

Lapok az egyház történetéből

Korunk emberének érdeklődése, a hívő emberé is, elsősorban a ma és a mában megtervezett, vagy a mából kikövetkeztethető jövő kérdései felé irányul. Arra irányul a Vigiliáé is, anélkül azonban, hogy közben megfélekedznénk arról, amit az „egyház-történet” tág címszava alá foglalhatunk. Ezért adunk olvasóinknak időről időre ilyen jellegű számokat is: olyanokat, amelyekben a tanulmányok többsége egyháztörténeti kérdésekkel foglalkozik, egyháztörténeti kutatások eredményeit közli. Úgy gondoljuk, nem pusztán csak azért (bár ez sem lenne mindenestül elvetendő szempont), hogy kutatóink eredményei időnkint a szaktudományi folyóiratok természetszerűleg szűkebb körén túl is ismeretessé váljanak. Úgy véljük, van ennek gyakorlatibb értelme és haszna is.

A Zsinat megindította az egyházban az *aggiornamento* folyamatát. Ez — ma már mind többen és többen látják — nem csupán „újítás”, hanem — talán legalább akkora mértékben — „fölvújítás”: olyan szemléleté, gyakorlaté, magatartásé, amely eredetileg is megvolt, s aztán az idők folyamán, különféle társadalmi és egyéb okok következtében háttérbe szorult, sőt egy időre néha ki is veszett. A Zsinat számos gondolatát és kezdeményezését sokan épp azért fogadták bizonyos belső ellenkezéssel, mert nem ismerték eléggé a közvetlen előzmények előtti előzményeket, és történeti tudatuk (ha egyáltalán volt) nem ért messzebbre a konzervatív újszolasztikánál, esetleg a Tridentinumnál. Hogy csak a legkézenfekvőbb példára utaljunk: az új liturgiával szemben való kezdeti — ma már túlnyomórészt meghaladott — idegenkedés és a megszokott latin mellett való kardoskodás bizonyára kevésbé lett volna „magabiztos”, ha a latinak éppen „ősiségére” hivatkozók tudták volna, hogy egy még „ősibb” gyakorlat hazánkban egyszer már beengedte a liturgiába a nemzeti nyelvet és lehetővé tette a hívő nép magyar nyelvű részvételét. És föltehetőleg a „dogmafejlődés” gondolata sem tűnnék annyira ingerlőnek, ha szélesebb körben és alaposabban ismernénk mind a történeti tényeket, mind az azokat föltáró és értelmező modern és régebbi irodalmat. Egyházképünk, egyházélményünk a Zsinatig olyannyira statikus volt (erősebben fogalmazva olyannyira elmerevedett), hogy a Zsinat hozta egészséges élet egyeseiben és egyes területeken még mindig egyrészt a nyakló nélkül való újítás, másrészt a hagyománytagadás benyomását kelti. Holott szó sincs erről. Amiben élet van, az mozog, fejlődik; csak a halott dolgok mozdulatlanok. A történetírás célja sem a konzerválás, a bebalzsamozás, hanem ellenkezőleg: az élet, a növekedés folyamatának szemmel követése és tudatosítása. Ez ennek a többségében „egyház-történeti” számunknak az egyik vezérgondolata.

A másik: úgy véljük, múltunk részletesebb ismeretére vonatkozólag semmiféle, bármilyen kicsiny, vagy szűkkörű adalék sem lehet közömbös számunkra. A helytörténeti ismeretek fölbecsülhetetlen forrásai az úgynevezett „*historia domus*”-ok; ahol még megvannak, földolgozásuk bizonyára sok hasznos anyagot szolgáltathatnak a társadalomtörténet számára. Számunkban az érdeklődő erre is találhat példát és buzdítást.

Végül, lévén szó történelemről és történetírásról, egy harmadik gondolatot is föl kell vetnünk. Távlabbi és közelebbi múltunkra a világi történetírás rengeteg új adatot és szempontot halmozott föl, sőt a szintézisig is eljutott; bizvást mondhatjuk, hogy ma már egész történelmünket más megvilágításban látjuk. Mindmáig hiányzik azonban egy modern, a korábbi szemléletek sémáitól megszabadult egyháztörténet. A Vigiliának természetesen nem föladata, hogy ezzel foglalkozzék. Viszont hasábjai mindig nyitva állnak egy-egy ilyen kiértékelő tanulmány előtt.